

God is niet dood...

De diepste lagen van onze geest animeren een geloof doorheen een gevoelsmatige ervaring, voorafgaand aan elk woord en beeld. Dit geloof wordt onthaald in het register van de zintuiglijke ervaring, voorafgaand aan elk woordgebruik. Dit geeft een zekere rust in de intimiteit van de mens. De Vader laat zich viëren als een “God-mensheid”, een “God-Universum” (Soloviev). Nikolaj Fedorov trekt er politieke besluiten uit, door te bevestigen: “de Drie-Eenheid is ons sociaal programma”. Dit heeft voor gevolg dat de onkenbaarheid van God leidt tot een theologie van de beleving en niet van de kennis; want de gelovige wordt uitgenodigd tot een *ontologische verrukking*, een gevoelsmatige *communio*; waarbij elke verklaring op de achtergrond blijft.

God is dus noch een beeld, noch een idee, noch een bevestiging, noch een ontkenning, “zelf niet God” (Heilige Gregorius Palamas 14de e). Hierin ligt het risico van Hem uit de menselijke realiteit te verwijderen. Hij is onvoorstelbaar, maar overkoepelt daarentegen het universum door een roemvolle, paradoxaal ontoegankelijke maar “ontroerende” aanwezigheid. Een mogelijks gevaar is te verzinken in een eigen vroomheid en geconstrueerde religiositeit, met het gevolg Hem te evacueren en te eindigen in atheïsme en nihilisme; om God te vervangen door het “alles is toegelaten”.

God is niet dood, Hij implodeert in de mens. De mens is een micro-theos en een micro-cosmos en, zoals Hem, evenzeer onnoembaar, onkenbaar, ondoorgrondelijk en geestelijk vormeloos. “Concepten en begrippen creëren idolen van God, enkel het vastgrijpen doet iets voelen” (Heilige Gregorius van Nyssa 4de e); een intuïtieve openbaring, los van de filosofische bevraging van alle tijden.

Het gaat over stilte, tederheid van het onthaal, filocalie – liefde voor de schoonheid; het “alles voelen in God” (Heilige Isaac de Syriër 7de e) wordt

een cultus van de “gewaarwording van God”. De apofase (wat niet nederdaalt) is het toppunt van deze negatieve theologie, die elke verstandelijke beperking ontkent: noch waarde, noch concept, noch voorstelling; God is de ontoegankelijke, een mysterie zonder bodem, de onobjectiveerbare aan Wie we deelnemen en Die deelneemt...

De ervaring van het hesychasme of het zoeken van een innerlijke stilte om te komen tot het “bid zonder ophouden” doet de valkuilen van onze vrijheid verschijnen, wanneer het zich beperkt tot een oefening van eenzaam ego-zoeken. Hij die zich inspireert op het hesychasme is daarentegen een mens van communio naar het beeld van de icoon. Zij is een economie van goddelijke aanwezigheid, van “het Woord dat vlees werd” (Joh. 1,1-18), ondoorgrondelijk en van een ongeneesbaar genieten.

De goddelijke inspiratie openbaart zich in een onvermoeibaar in vraag stellen van het zelf en de wereld, naast de vermoeide universele humanistische samenleving. Haar kenmerken zijn de onzekerheid van de wetenschappen en de politiek, economische crisis en tijdsnood, verduistering van de gedachten.

Temidden van de nieuwe ideeën, kent de moderne mens religieuze verrukking afgewisseld met kwellende momenten van ongeloof. Maar Christus is niet zomaar te verslaan. Ons lijden is wezenlijk één met dit van de God-Mens. Hij verscheurt het universele menselijke lijden en dit verduidelijkt de waarheid. Christus is een uitmuntende apotheose van de onvervreemdbare menselijke bijzonderheid. Hij verspreidt zich in schoonheid. “Mijn hosanna ging door de smeltkroes van de twijfel” (F.M. Dostojevski); een opperste vervulling als in een polyfonie.

Het is enkel in een doorleefde ervaring, onafscheidbaar van zintuigelijke manifestaties, dat de metamorfose geschiedt van de uiterlijke mens tot innerlijke mens; het is het mysterie van het levenschenkende kruis, de

nieuwe levensboom. Voor God bestaat er geen wet, waar Hij zich ook bevindt, is het ogenblikkelijk een goddelijke plaats. Daar waar ik mij bevind, wordt het “alles is toegelaten”. De demon als ongewenste bezoeker wordt af en toe een genodigde. Indien we in hem geloven, dan zijn we verloren.

In het boek Job spreekt God met Satan en laat Hij bezit nemen van Zijn dienaar. Het kwade wordt als het ware gepositieerd, als een deelname aan de goddelijke macht, die niet kan onderworpen worden aan enige macht, maar die de essentie zelf is van de goddelijke spanning. Het lijden verschijnt als de ultieme drempel van verscheidenheid en scheiding tussen de mens en de Ander. Dit werkt als een metafysisch laboratorium, een heilig ongeluk. De mens wordt een onvolledige volledigheid en getuigt hierdoor van een onsterfelijkheid. Deze vreugde kan jaren van tegenspoed trotseren.

Maar de mens, “kind van het ongeloof en de twijfel” (F.M. Dostojevski), heeft een loopbrug nodig om zich te realiseren en de ziel te ontwikkelen tot Tempel van de Heilige Geest. Deze ontwikkeling realiseert zich in de liturgische bijeenkomst van het volk van God. Enkel deze schoonheid redt de mens van individualisering van het religieus bewustzijn, bevrijdt de mens van eigen vroomheid in de spiegel van zijn idolatrie en een pact met Satan, en doet de mens geboren worden voor een andere tijdsbeleving of ‘e-oon, αων’.

Deze wedergeboorte realiseert zich in alle nederigheid, bescheidenheid en eenvoud, deugden die in alle nederigheid, bescheidenheid en eenvoud betreden moeten worden. Met deze ingetogenheid komt de mens in alle sereniteit tot de essentie van zijn verhaal, zijn existentieel avontuur. Dit wordt een van de mooiste verwezenlijkingen van het menselijk bestaan. De woorden ontbreken, de stilte openbaart zich als de taal van het Koninkrijk; de taal van de stilte, aan dewelke geen enkel woord ontbreekt om zich uit te drukken, de taal van het stil-zwijgen. De

ware wedergeboorte van de mens mondt uit op beschouwing, een actief passief observeren van het goddelijke in al zijn uitdrukkingen. “Het Leven is in ons en niet in de uiterlijke wereld, we zien de zon!” schrijft F.M. Dostojevski op 22 december 1849, bij het afdalen van het schavot. Wanneer de tederheid de waarheid doordrenkt worden de diepten van de ziel geheiligd.

Vader Dominique, mei 2023

Bron: « Dostoïevski face à la mort, ou le sexe hanté du langage » Julia Kristeva